

СУТНІСТЬ ПРОЦЕСУ БЮДЖЕТУВАННЯ І ЕЛЕМЕНТИ ЙОГО СТРУКТУРИ

Пар'єва О.О.

Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса

У зв'язку з сьогоdnішніми економічними ринковими умовами перед промисловими підприємствами стоять непрості задачі. Прагнення до розвитку та ефективної роботи змушує багато підприємств реформувати як свою внутрішню організаційну структуру, так і методи управління бізнесом, одним з яких є процес бюджетування.

Для того щоб перейти до визначення сутності процесу бюджетування і виділення його основних етапів, спочатку розглянемо його елементи. Визначень термінів «бюджет» у вітчизняній та зарубіжній літературі багато, однак відрізняються вони один від одного неістотно, для формування комплексного поняття розглянемо деякі з них, які наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Визначення терміну бюджет

Автор	Зміст визначення
Стоянова Є.С. [1]	Кількісне втілення плану, що характеризує доходи і витрати на певний період, і капітал, який необхідно привернути для досягнення заданої планом мети
Хруцький В.Є. [2]	Фінансовий план, що охоплює всі сторони діяльності організації, що дає змогу зіставити всі понесені витрати й отримані результати у фінансових термінах на майбутній період загалом і за окремими підперіодами
Ч.Т. Хорнгрен і Дж. Фостер [3]	Кількісне вираження плану, інструмент координації і контролю за його виконанням"
К.В. Щиборщ [4]	Кількісний вираз централізовано—встановлених показників плану підприємства на певний період

Таким чином більшість авторів під терміном «бюджет» розуміють фінансове вираження планів підприємства, декілька авторів розглядають як метод планування. Тобто бюджет – метод розподілу ресурсів підприємства представлений у кількісній формі, для досягнення цілей, які теж мають бути представлені у кількісній формі.

В Україні бюджетування реалізовується через етапи в такій послідовності:

- вибір короткострокових цілей підприємства на плановий період;
- повідомлення відповідальним особам короткострокових цілей;
- складання бюджетів підприємств;
- затвердження бюджетів;
- виконання затверджених керівництвом бюджетів;
- збір, обробка й аналіз фактичних даних по виконанню бюджетів;
- коректування короткострокових цілей або бюджетів підприємства.

Основою для вибору короткострокових цілей, яких повинне дотримуватися підприємство протягом планованого періоду діяльності, є бізнес-план. Показники діяльності на планований період повинні відповідати аналогічним показникам у бізнес-плані.

Поряд з поняттям бюджет існують споріднені поняття такі як процес бюджетування і бюджетування. Досить часто бюджетний процес і процес бюджетування трактують однаково, однак це різні поняття.

«Бюджетний процес» (згідно Бюджетному кодексу України) — регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також дотриманням бюджетного законодавства. Учасниками

бюджетного процесу є органи і посадові особи законодавчої (представницької) та виконавчої влади, а саме: Верховна рада України, Президент України, Кабінет міністрів України, Національний банк України, місцеві ради та ін.; розпорядники та одержувачі бюджетних коштів, органи державного фінансового контролю. Всі ці суб'єкти наділені відповідними бюджетними повноваженнями, що реалізуються на відповідних стадіях бюджетного процесу [15].

Розглянемо у таблиці 2 існуючі визначення сутності «бюджетування»

Таблиця 2

Визначення терміну бюджетування

Автор	Зміст визначення
Сергєєв І. В., Шипіцин А. В. [6]	«Короткострокове планування витрат підрозділів»
Квасницька Р.С., Джерелейко С.О. [7]	«Процес розробки, виконання, контролю та аналізу фінансового плану, який охоплює всі сторони діяльності господарської структури, що дозволяє зіставити витрати й отримані результати на наступний період»
Білобловський С. [8]	«Технологія фінансового планування, обліку, контролю доходів і витрат, одержуваних від бізнесу на всіх рівнях керування, що дає змогу аналізувати прогнозовані й отримані фінансові показники»
Крайник О. П. [9]	«Процес планування майбутньої діяльності його результатів системою бюджетів»
Кармінський А. М. [10]	«Бюджетування – це складання бюджету в межах формального процесу планування»
Терещенко О.О. [5]	«Процес складання бюджетів і контролю за їх виконанням»
Щиборщ К.В. [4]	Акцентує увагу на «здатності бюджетування до проведення постійного план-факт аналізу»
Білик М.Д. [11]	«Стандартизований процес, що базується як на самостійно розроблених підприємством, так і на загальновизначених вимогах і процедурах»
Харко А.Ю. [12]	«Планування діяльності підприємства шляхом розроблення системи взаємозв'язаних бюджетів, комплексно орієнтованих на ринкові потреби й покликаних забезпечити стійкій фінансовий стан і поступальний розвиток підприємства відповідно до його головної місії та статутних завдань»

Загальна мета бюджетування полягає у підвищенні ефективного функціонування підприємства за допомогою посилення функцій планування і контролю. Для більш точного розуміння сутності процесу бюджетування визначимо його основні етапи у взаємозв'язку з його елементами (рис. 1).

Згідно представленої схеми авторська позиція визначає найбільш ємним поняття «процес бюджетування», який складається з п'яти основних етапів. «Бюджетування» розглядається як управлінська технологія, що призначена для розробки фінансового плану (бюджету) з метою більш раціонального використання ресурсів і підвищення ефективності управлінських рішень, що приймаються на підприємстві.

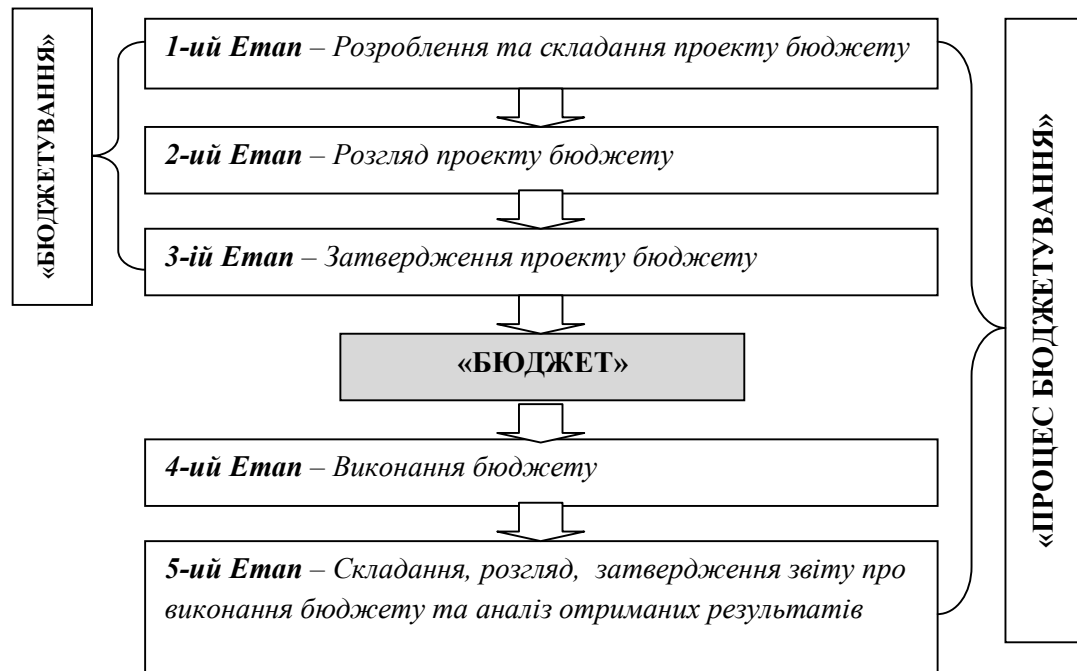

Рис. 1. Схема кореляції понять «процес бюджетування», «бюджетування», «бюджет»

Бюджет підприємства, як і будь-який з інструментів управління фінансовою діяльністю підприємства, базується на таких принципах:

- принцип повноти, який полягає у тому, що розроблення бюджету має охоплювати всі сторони діяльності та усі підрозділи підприємства;
- принцип обґрунтованості та реальності, який виходить із необхідності пріоритету реалізації продукції над її виробництвом та врахуванням обмеженості ресурсів, які є в розпорядженні підприємства;
- принцип інтегрованості, що зумовлюється потребами тісного взаємозв'язку (як горизонтально, так і вертикально) між різними видами і рівнями бюджетів;
- принцип гнучкості, який допускає при розробленні й виконанні бюджетів можливість їх коригування при зміні внутрішніх чи зовнішніх умов діяльності підприємства;
- принцип економічності полягає у тому, що витрати на бюджетування повинні раціонально співвідноситися з отриманими результатами [5].

Дослідивши існуючі теоретичні і прикладні засади бюджетування, можемо стверджувати, що бюджетування представляє собою управлінську технологію, завдяки якій, підприємства можуть контролювати ефективність використання своїх ресурсів для досягнення поставлених цілей та завдань. На основі розробки бюджетів для раціонального управління ресурсами, витратами, прибутком, контролю і аналізом їх виконання, бюджетування надає змогу не тільки приймати ефективні управлінські рішення, але і можливість вчасно вносити необхідні зміни та доповнення для удосконалення процесу бюджетування на кожному з його етапів. Налагоджена технологія бюджетування дозволить прогнозувати фінансово-економічну ситуацію і підвищить якість управлінських рішень, що свідчить про необхідність його впровадження.

Література

1. Финансовый менеджмент: учебник (для студ. ВУЗов) / Е.С. Стоянова и др. – М.: Изд-во «Перспектива», 2005 – 537с.
2. Хруцкий В.Е. Внутрифирменное бюджетирование/ В.Е. Хруцкий, Т.В. Сизова – М.: Изд-во «Финансы и статистика», 2002. – 542 с.
3. Хорнгрен Ч., Дж.Фостер Управленческий учёт /Ч. Хорнгрен, Дж.Фостер. – СПб., 2005. – 521 с.
4. Щиборщ К.В. Бюджетирование деятельности промышленных предприятий
5. Терещенко О.О. Теоретичні засади бюджетування на підприємстві // Фінанси України. – 2001.
6. Сергеев И.В. Оперативное финансовое планирование на предприятии // И.В. Сергеев, А.В. Шипицин.- М.: Финансы и статистика, 2002
7. Квасницька Р.С., Джерелейко С.О. Концептуальні підходи до визначення поняття «бюджет підприємства» // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 1, Т. 1. – С. 30–33.
8. Білобловський С. Складові елементи процесу бюджетування / С. Білобловський // Економіка. Фінанси. Право. - 2002. -№ 8. - С. 20-25.
9. Крайник О.П. Финансовый менеджмент / О.П. Крайник, З.В. Клепкова. – Львів: Державний університет «Львівська політехніка»; К.: Дакор, 2000.
10. Карминский А.М. Контроллинг в бизнесе: Методологические и практические основы построения контроллинга в организациях / А.М. Карминский и др. – [2-е изд.] – М.: Финансы и статистика, 2002. – 312 с.
11. Білик М.Д. Бюджетування у системі фінансового планування / М.Д. Білик // Фінанси України. – 2009. - №3. –С.97 – 109.
12. Харко А.Ю. Бюджетування у процесі управління фінансовою діяльністю підприємства // Фінанси України. – 2001. – № 9. – С. 87–91.
13. Бень Т.Г., Довбня С.Б. Бюджетування як інструмент удосконалення системи фінансового менеджменту підприємств // Фінанси України. – 2000. – № 7. – С.48–55.
7. Ковтуненко К.В. Особливості бухгалтерського обліку бюджетних установ України в умовах переходу до міжнародних стандартів [Електронний ресурс] / К.В. Ковтуненко, Т.О. Кучеренко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 2 (12). – С. 79-82. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n2.html>.
8. Балан О.С. Управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери: [моногр.] / О.С. Балан // Одеса: вид-во «ВМВ», 2014. – 420 с.
9. Філіппова С.В. Бюджетування як механізм управління розвитком машинобудівного підприємства [Текст] : монографія / С.В. Філіппова, М.О. Ананська. — Луганськ : Вид-во«Ноулідж», 2013. — 206 с.